

SOCIJALNI I DEMOKRATSKI POSMATRAČ

Upravljanje sa pandemijom Covid-19 u Republici Kosova

UVOD

Ovo je prvi broj Socijalnog i demokratskog Posmatrača koji pokriva tromjesečni period (mart, april i maj 2020.) opšte karantinacije kao rezultat pandemije Covid-19. Svrha ovog Posmatrača je praćenje vladinih odluka upravljanjem pandemijom Covid-19 konsekvantno u odnosu na ljudska prava, najugroženije društvene grupa i socijalni položaj najsiromašnijih slojeva našeg društva. Posmatrač će biti redovan i izlazi svakog meseca, osim prvog broja koji pokriva taj duži vremenski period.

Ovaj broj Posmatrača daje statistički sažetak podataka iz područja fokusa Posmatrača. Smatrali smo važnim da ove zvanične podatke sažeti iz dva razloga: s jedne strane, kroz ovu statističku stvarnost moći ćemo nastaviti s njihovom analizom u budućim izdanjima, a s druge strane, kroz periodično praćenje podataka iste ćemo imati priliku pratiti trend promena (ili stagnacije) određenih pitanja. Krajnji cilj Posmatrača je da pruži pregled suočavanja kosovskih javnih vlasti sa pandemijom i neposrednim posledicama koje je ovo suočavanje ima u odnosu na ljudska prava, demokratiju i društvene efekte ove konfrontacije.

13 marta 2020

- Prva dva pozitivna slučaja s Covid-19 su potvrđena.
- Vlada Republike Kosovo donosi Odluku 01/09 o preduzimanju dodatnih mera u cilju sprečavanja pandemije COVID-19:
 - o Zabrana ulaska i izlaska građana u opštine Klina i Vitina
 - o Prekid međugradskog i međunarodnog prevoza
 - o Zatvaranje kopnenih granica, osim za građane Kosova
 - o Privremena obustava svih civilnih letova sa međunarodnog aerodroma „Adem Jashari“, osim vojne i medicinske hitne letove
 - o Zabrana rada u gastronomskom sektoru
 - o Obustava sportskih i kulturnih aktivnosti
 - o Zatvaranje tržišta životinja i vozila
 - o Smanjenje radnih kapaciteta u javne i privatne institucije
 - o Preporuke građanima da izbjegavaju mjesta koja posećuju i provođenje preporuka Vlade i NIJK-a

15 marta 2020

- Vlada Republike Kosovo donosi Odluku br. 01/11 sa kojom proglašava hitnu javnu zdravstvenu opasnost.

23 marta 2020

- Zaustavljanje saobraćaja za građane i vozila u periodu od 10:00 - 16:00 i 20:00 - 06:00.

24 marta 2020

- Predsednik Republike Kosovo osporava odluku Vlade u Ustavni sud (slučaj KO54 / 20).
- Predsednik javno zahteva neprovođenje vladinih odluka pozivom na građansko neslaganje.

31 marta 2020

- Ustavni sud je presudio da odluka Vlade nije u skladu sa članom 55. Ograničenje osnovnih prava i sloboda Ustava u vezi sa članovima 35 Sloboda kretanja, 36 Pravo na privatnost, 43 Sloboda okupljanja Ustava Kosova kao i sa članom 2. Sloboda kretanja Protokola br. 4, članom 8 Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života i članom 11. Sloboda okupljanja i udruživanja Evropske konvenciju o ljudskim pravima.
- Ograničenja osnovnih sloboda bila su proceduralno suprotna ustavnim načelima podele vlasti i imala su za cilj eliminiranje institucionalne proizvoljnosti u Republici Kosovo. Takvo odobrenje vlade mora teći kroz zakona koje donosi Skupština.

03 april 2020

- Vlada poništava odluke o zabrani ulaska i izlaska u opštinama Klina, Mališeva i Vitina..
- 12 do 14 aprila 2020. godine, Ministarstvo zdravlja je odlučio da proglasi Prizrena, Dragaš i Istog kao područje karantinacije.
- Poslanici Skupštine Republike Kosovo osporili su ovu odluku u Ustavnom sudu.
- Sud je ponovio da Vlada može implementirati zakone Skupštine koja ograničava osnovno pravo i slobodu i da se samo na specifične mere ovlasti Skupština putem odgovarajućeg zakona.

DEMOKRATSKA NAČELA VLADAVINE

Republika Kosovo je, prema svom Ustavu, definisana kao nezavisna, suverena, demokratska, jedinstvena i nedeljiva, koja vrši svoj autoritet na osnovu poštovanja prava i sloboda svojih građana i svih pojedinaca unutar svojih granica. Načelo podele vlasti i ravnopravnost pred zakonom su osnovna načela demokratske vladavine koja garantuju samoograničenje i prekograničnu međusobnu moć, jasnom podjelom nadležnosti na temelju Ustava i zakona, kao i sprečavanjem diskriminacije u odnosu na stvarni učinak sprovođenje zakona od strane izvršne vlasti.

Ustav definiše da je zakonodavna vlast u nadležnosti Skupštine Kosova, dok Vlada Kosova ima ustavnu odgovornost za sprovođenje zakona i ona je podložna parlamentarnoj kontroli. U međuvremenu, budući da se arbitar fokusirao na zaštitu zakonitosti i jamstvo subjektivnih prava i zaštitu legalnih dobara, centralni autoritet je u pravosudnom sistem, koji je inače poznat kao sudska vlast – pravosuđe.

Sve ove nadležnosti moraju biti jamstvo jednakosti pred zakonom, kako u pogledu donošenja pravnih akata u skladu s ovim standardima, njihove primena, tako i u postupku zaštite zakonitosti.

Ovakva načela garantuju ono što se naziva demokratskim društvom. Samo poštovanje ovih načela jamči prevenciju samovolje bilo od zloupotrebe ovlasti poverena državnim telima ili čak prekoračenju istih.

PROVOĐENJE RESTRIKTIVNIH MERA

Zabrane iz policija tokom vremena zatvaranja zbog pandemije:

2552 – broj lica uključenih u slučajeve koji se odnose na neprovođenje restriktivnih mera zbog pandemije.

1094 – lica uhapšene u periodu od 15. marta do 18. juna kao rezultat neprovođenja restriktivnih mera kao rezultat pandemije.

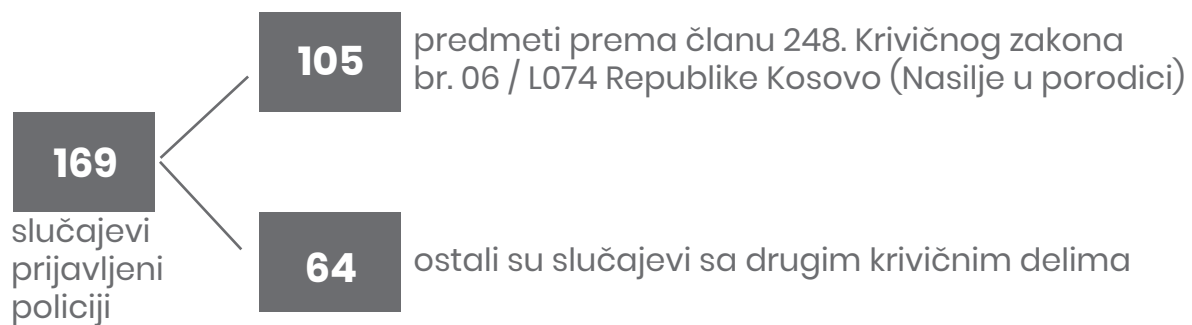
231 – pritvorena lica.

2321 – lica su puštena u redovnom postupku.

Nema lica i dalje u pritvoru u vezi s navedenim predmetima.

SLUČAJI PORODIČNE NASILJA PO MESECIMA:

Mart 2020

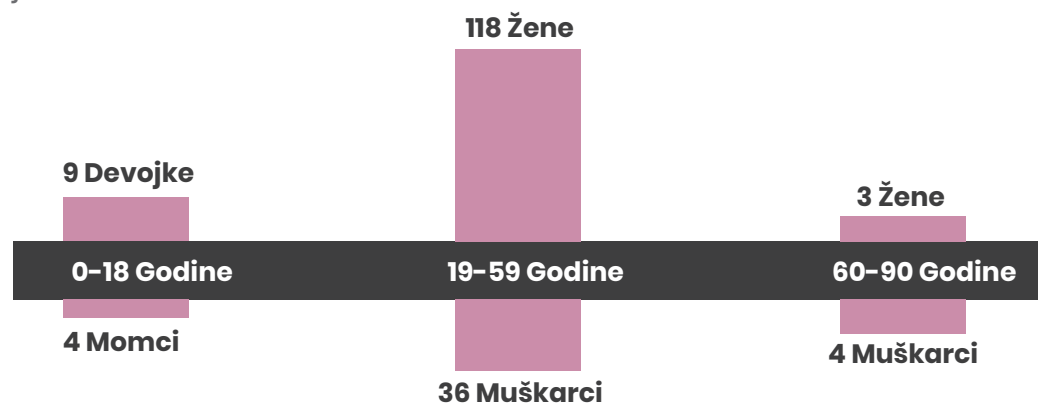
67 uhapšena lica

26 privedana lica

22 slučajeva imaju mere zaštite od strane suda

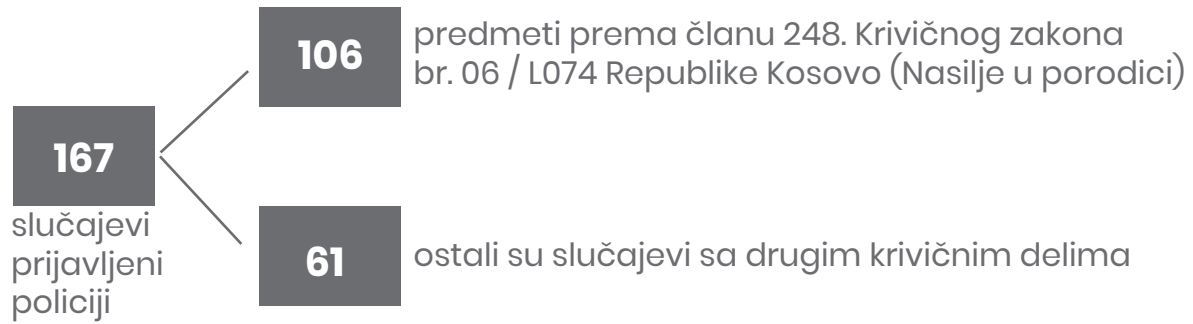
U slučajevima nasilja u porodici tokom ovog meseca:

Napomena: Broj pogođenih pojedinaca je veći od slučajeva prijavljenih policiji, jer jedan prijavljeni slučaj može imati više od jedne žrtve.

Ukupno: 140 žena & 44 muškaraca

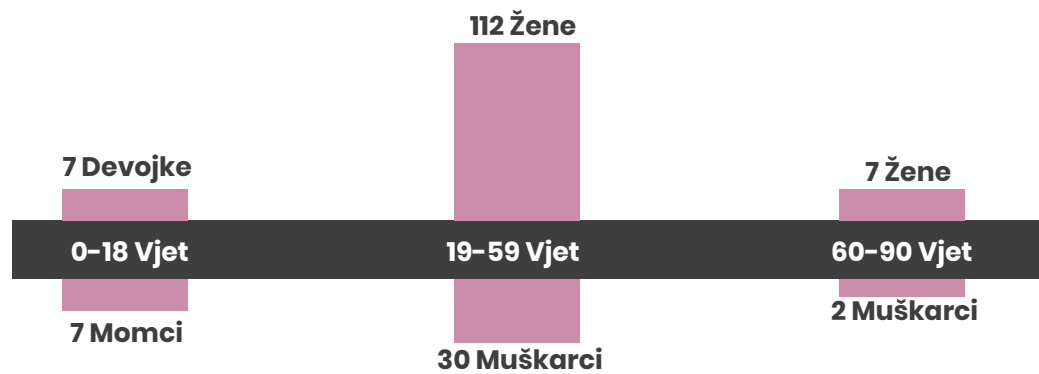
April 2020

85 uhapšena lica
37 privedana lica
7 slučajeva imaju mere zaštite od strane suda

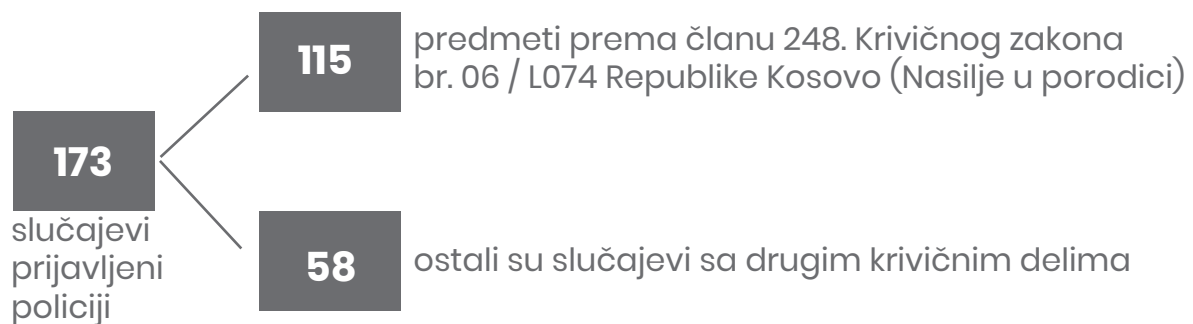
U slučajevima nasilja u porodici tokom ovog meseca:

Tokom ovog meseca, 3 slučaja su zatvorena kao neosnovana

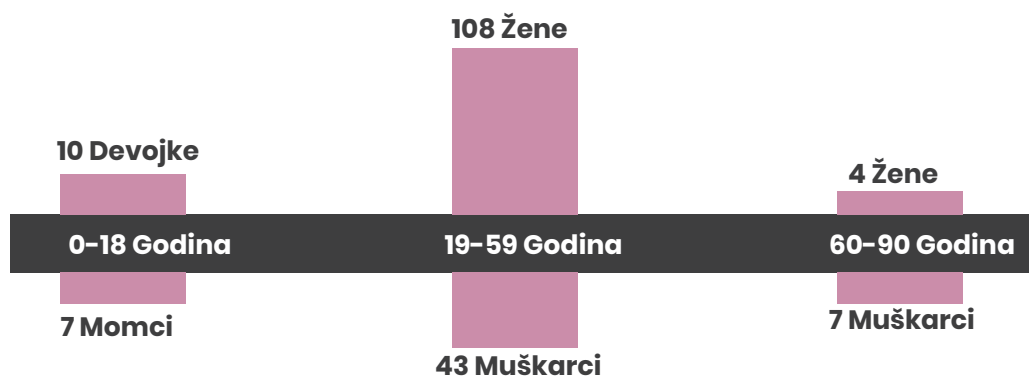
Ukupno: 126 žena i 39 muškaraca

Maj 2020

77 uhapšena lica
15 privedana lica
18 slučajeva imaju mere zaštite od strane suda

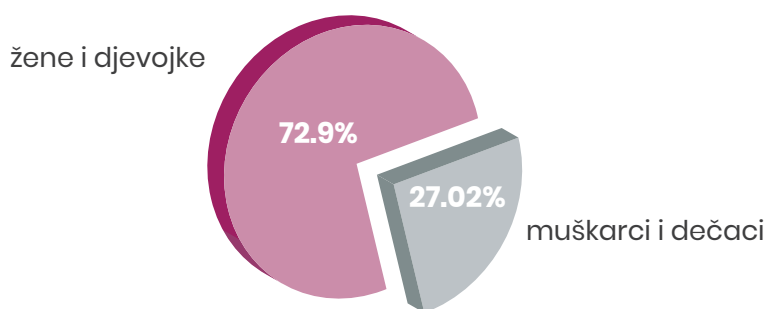
U slučajevima nasilja u porodici tokom ovog mjeseca:

Ukupno: 122 žena i 57 muškaraca

1 slučaj prijavljen kao nasilje u porodici bio je slučaj nasilja nad osobom iz **LGBT+ zajednice koji je tretirana kao slučaj i koji je uz krivičnu prijavu poslatu državnom tužilaštvu.**

Osim činjenice da su slučajevi nasilja u porodici porasli tokom mesecima izolacije zbog pandemije, u većini slučajeva žrtve nasilja su djevojčice i žene (72,9% žene i djevojke, 27,02% muškarci i dečaci). Čak i kada je nasilje usmereno prema deci, prijavljeni slučajevi pokazuju da su žrtve više djevojčice nego dečaci porodice.

U svakom slučaju i za svaku potrebu preduzimanja karantinskih mera unutar kuća, javne vlasti bi trebale povećati mehanizme koji sprečavaju i interveniraju u slučajevima nasilja u porodici, jer povećavaju psihološki pritisak na žene i djevojke, u situaciju opšte psihološke težine društva.

FISKALNI HITNI PAKET ZA UPRAVLJANJE PANDEMIJOM COVID-19

31 marta 2020 Vlada Kosova odobrila je hitni fiskalni paket u iznosu od **179,650,000.00€**.

36,232 preduzeća podnelisu zahtev za mesečne izdatke za plaće od **170€**

9,891 preduzeća su se prijavili za **50%** zakupa pokrivenost

148.188 radnika imalo je koristi od **170€** mesečno

14,988 zaposlenih su registrovani da prima platu od **130€** za one zaposlene koji su upisani kao redovni uz ugovor od najmanje godinu dana

20,876 porodica dobilo je **130€** finansijske podrške, odnosno iz mere 1.15 hitnog paketa.

Za mjeru 3 potrošeno je **31.748.826,97** od **61.000.000,00€**:

o Mere 3a i 3c **28.457.969,43€** od **49.000.000,00€** (zarade od 170 eura, uključujući plaćanjeporeza na dohodak i penzijski doprinos)

o Mera 3b **3.290.857,54€** od **12.000.000,00€** (50% zakupa)

100.564 korisnika socijalnih programa primalo je dvostruku mjesečnu isplatu

167.768 korisnika penzijskih programa koristilo je dodatnih **30€**

22.088 radnika u javnom i privatnom sektoru primalo je dodatnih **300€** mesečno (tokom dva meseca) kao nadoknadu za izloženost riziku od Covid-19

10.685 radnika iz privatnog sektora imalo je koristi od dodatnih

100€ za preveliku proporcionalnu izloženost riziku od Covid-19

Od **372.333** zaposlenih, ukupno **148.188** hilada koristilo je hitni paket u okviru mere 3a. To znači da je **39,7%** svih zaposlenih na Kosovu trebalo finansijsku podršku iz javnih sredstava.

Kao rezultat neposrednih ekonomskih i socijalnih efekata pandemije, **39,80%** ukupnog broja zaposlenih premešteno je na nivo minimalne zarade od **170€**.

Prema nekim istraživanjima, otprilike **37%** radnika na Kosovu nije registrovano. Iz toga se pretpostavlja da postoji na desetine hilada neregistrovanih radnika. Uticaj pandemije na ove radnike teško je znati jer ne postoje tačni podaci koliko njih je zatražilo socijalnu pomoć ni u jednoj od mera hitnog paketa.

Prema statističkoj prognozi: na Kosovo je **1.200.592** radno sposobnog stanovništva (15-65 godina). **502.622** osobe prijavljene su na tržištu rada (zaposleni + prijavljeni kao nezaposleni).

Kosovo:
60% stopa neaktivnosti

Evropska unija:
27% stopa neaktivnosti

Severna Makedonija:
35% stopa neaktivnosti

12% radno sposobnih građana koristi od mera 3a (tj. mesečno plaćanje **170€** za ona preduzeća koja ne mogu plaćati svoje radnike).

U 2019. prosečna zarada u privatnom sektoru bila je **380€** neto.

Ako su korisnici mere 3a. imali redovne plate približno jednake proseku privatnog sektora, pa tj. da je svaki od njih imao mesečni prihod od **210€** manje od uobičajene zarade. Ako uzmemo prosečnu veličinu porodice od 4 člana, tada će se dohodak po glavi stanovnika u porodicama ovih zaposlenih spustilo s 95€ mesečno na **42,5€** mesečno.

ODLAGANJE ISPLATE KREDITNE RATE GRAĐANA I PREDUZEĆA

16. marta 2020. Centralna banka Republike Kosova i Udruženje banaka Kosova, zajednički odlučili da preduzeća i pojedinci koji imaju poteškoća sa isplatom, omoguće obustave otplatu kreditnih rata, od 16. marta 2020. do 30. aprila 2020:

74 hiljade zahteva za odlaganje isplate kreditnih rata

56 hiljada zahteva fizičkih lica

17 hiljada zahteva od pravnih lica

1,95 milijardi eura je ukupna vrednost potraživanja ili 63,5% ukupnog aktivnog kreditnog portfelja bankarskog sektora.

Većina zahteva u iznosu od **1,30** milijardi eura, ili **42,4%** od ukupne vrednosti kredita upućeno je tokom marta meseca 2020. Stopa odobravanja zahteva **95,7%** (prosek za mart, april i maj 2020.). **530** žalbe primljene su u Odeljenje za žalbe korisnika finansijskih usluga u CBK-u koje se odnose na odlaganje rate kredita. Znači **0,70%** svih zahteva za odlaganje koje su banke razmotrile. Iz broja zahteva za odlaganje isplate rate kredita može se videti da je na veliki broj fizičkih osoba uticao mesečni dohodak od ekonomske krize kao posledica pandemije.

DONACIJE IZ DIASPORE

April 2020. Vlada Kosova otvorila je podračun za donacije kosovske dijaspore. Akumulirali su na ovaj podračun:

722,164.66€ - ukupno

671,497.36€ - iz zemalja izvan Kosova

50,667.30€ - unutar Kosovu

150,000.00€ dodeljeno je Ministarstvu zdravlja (donirano ovom Ministarstvu)

1,511.50€ dodeljeno je Skupštini opštine Skënderaj (donirano ovoj opštini)

Iz ovih prikupljenih sredstava nema troškova.

Švajcarske
247,103.80 €
36.80%

Nemačke
164,555.29 €
24.50%

Albanija
150,750.00€
22.45%

Švedska
25,996.87€
3.87%

Austria
18,563.40 €
2.76%

Norveška
15,103.88 €
2.25%

Velika Britanija
9,102.70 €
1.36%

SAD
8,419.27 €
1.25%

o Kršenje sloboda i ljudskih prava je evidentirano, što je potvrdio i Ustavni sud, posebno kada je reč o nedostatku pravne osnove u odnosu na mere koje preuzima izvršna vlast.

o Značajan porast odstupanja i uznemirujućih društvenih pojava kao što je nasilje u porodici, kao direktna posledica sprovođenja restriktivnih mera slobode kretanja.

o Direktna uticaj na tržište rada koja se izražava gubitkom radnih mesta, prekidima u realizaciji mesečnih zarada, pogoršanjem ekonomske i socijalne situacije u domaćinstvima i ukupnim uticajem na privredu Kosova.

o Nedostatak odgovarajuće i dovoljno objašnjenje mjera rezultirala brojnim hapšenjima i zbog nesporazuma u javnosti. Njihovo procesuiranje u krivičnom postupku podrazumijeva negativne posljedice na kriminogene aspekte.

Ovaj projekat je finansiran od strane Evropske Endowment for Democracy

Institut za socijalnu politiku “Musine Kokalari”

Ulica “Luan Haradinaj” 7/5 10 000 Priština

Republika Kosovo

info@musineinstitute.org

www.musineinstitute.org

www.facebook.com/musineinstitute